

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Ардашової Ярослави Ігорівни «Духовність і психокультура
в контексті становлення особистості», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю
09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури

Актуальність теми дисертаційного дослідження Ардашової Ярослави Ігорівни не викликає сумнівів, на що вказує декілька факторів. По-перше, світова культура на межі ХХ–ХХІ ст. характеризується особливим динамізмом кількісних і якісних змін, що супроводжуються кризою основ людського буття. Це, відповідно, потребує перегляду традиційних та пошуку нових засад духовних запитів соціуму, зокрема визначення ролі духовності в процесі становлення особистості.

По-друге, особливого значення набуває потреба в докорінному переосмисленні передумов і механізму розвитку психокультури в контексті сучасної культурної доби. Адже невід’ємні атрибути інформаційної ери – інформатизація та комп’ютеризація нині усвідомлюються не просто як інженерно-технічні процеси, а як феномени, що набувають глибинного гуманістичного змісту, долучаючись до кожної сфери життєдіяльності людини, змінюючи її спосіб життя, мислення, комунікативну взаємодію, спектр ціннісних орієнтирів та інші чинники формування системи психокультури.

По-третє, нагальною є філософсько-антропологічна рецепція власне процесу становлення особистості. Зокрема, йдеться про необхідність виявлення в цьому контексті адаптаційного потенціалу людства, віднайдення адекватної стратегії соціалізації, що враховувала б полікультурні, ментальні, інтелектуальні тенденції сучасності.

Актуальність досліджуваної проблеми, її теоретичні засади належно аргументовано та конкретизовано. У праці чітко сформульовано об’єкт, предмет, мету й завдання дослідження; обґрунтовано наукову новизну та практичне значення результатів роботи. Привертає увагу логічно виправдана послідовність дослідження, що цілком відповідає його меті й завданням.

Положення, у яких представлено наукову новизну отриманих результатів дослідження, є достовірними й достатньо обґрунтованими. На основі поєднання філософсько-антропологічного, соціокультурного й культурно-історичного підходів здійснено рецепцію взаємозв'язку духовності та психокультури в контексті становлення особистості. Досить переконливими видаються положення відносно трактування психокультури як процесу сходження до духовності, засади вдосконалення особистості на шляху до неї.

Структурно дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків та списку використаних джерел.

Перший розділ «Джерельна база і теоретико-методологічні засади дослідження духовності і психокультури» присвячений розгляду процесу становлення проблеми духовності та психокультури особистості у філософії, з'ясуванню підходів до визначення ключових категорій дослідження в різні періоди культурного поступу. Позитивне враження справляє обґрунтування понятійно-термінологічного апарату й методологічних засад дослідження, зокрема здійснення експлікації понять «психокультура» та «духовність» через їх кореляцію зі змістом поняття «особистість».

Другий розділ «Формування духовності та психокультури особистості» передбачає висвітлення становлення духовності в контексті історіогенезу, аналіз специфіки психокультури, зокрема її місця у формуванні духовних засад особистості. Заслугує на увагу виділення конкретних функцій, структурних складових зазначеного феномену. Схвальним є виокремлення компонентів психокультури, окреслення перспективи цілісності всіх її компонентів, а також обґрунтування авторкою принципів розвитку духовності за аналогією з трьома основними концепціями розвитку історії (циклічною, лінійною, спіралеподібною).

У третьому розділі «Особливості впливу психокультури на становлення духовності особистості в умовах Постмодерну» досліджено вплив новітніх культурних феноменів на формування психокультури та духовності сучасника.

Особливо цінним слід вважати з'ясування специфіки цих феноменів крізь призму вітчизняного соціокультурного простору. Вдалим також є окреслення можливих ризиків для становлення адекватної духовної парадигми.

Вищезазначене дає змогу охарактеризувати дисертаційне дослідження Я. І. Ардашової як наукову, логічну та самостійну роботу, у якій об'єкт і предмет дослідження відповідають його меті, наукові завдання вирішені й обґрунтовані в положеннях наукової новизни, що винесені на захист, які, відповідно, відображені в основних висновках дисертації.

Водночас, на нашу думку, дисертаційна робота, що розглядається, не позбавлена певних дискусійних положень, які спонукають до роздумів і спрямовані на подальший пошук дисертантки в предметному полі.

1. У контексті тематики дослідження авторка активно оперує поняттям «особистість», що є ключовим з огляду на тему дисертації. Зокрема, у першому розділі на основі змісту цього поняття здійснено кореляційний аналіз сутності категорій «духовність» і «психокультура». Водночас багатовимірність феномену особистості демонструє численність теоретичних підходів до її визначення, що частково представлено в підрозділі 2.1. Зокрема, цю категорію тлумачать як учасника історично-еволюційного процесу, носія певних соціальних ролей; суб'єкта вільної, відповідальної та цілеспрямованої поведінки; діалогічну та діяльнісну істоту, здатну до самовдосконалення. Оскільки в тексті дисертації авторка постійно звертається до розуміння особистості, ймовірно, як універсальної системи якостей людини, найвищим ступенем розвитку психокультури якої є духовність, бажано було б уточнити в п. 1.2 власне бачення поняття «особистість» в контексті досліджуваної тематики.

2. У підрозділі 2.2, виділяючи функції психокультури (аксіологічну, інструментальну, прогностичну тощо), доцільно було б акцентувати увагу саме на критичній, адже вона на сьогодні полягає не стільки в тому, щоб, як зазначає дисертантка, людина була здатна «...розуміти, що відбувається

всередині неї та ззовні», усвідомлювати «своє місце у Всесвіті», «виділяти себе серед оточуючих або навпаки знаходити схожість» (с. 96), скільки в тому, щоб вона була здатна до критичного сприйняття інформаційного потоку, яким означена сучасна культурна доба. Адже за умов інтенсивного інфообміну, зниження якості інформації, що наявна в широкому доступі, загрози маніпулювання, втрати здатності до «фільтрування» інформації, пасивний споживач буквально «губиться» в її потоці. Саме тому невід'ємним чинником формування духовності особистості є критичне вироблення нею своєрідного внутрішнього цензу, тобто наявність «інформаційного смаку» як невід'ємної риси психокультури, а також уміння критично переосмислювати соціокультурні процеси.

3. Дисертантка переконливо доводить, що психокультуру сучасної особистості визначає система ціннісних орієнтирів. Тому доцільно було б звернути увагу також на аксіологічний вимір культурної доби, визначивши ієрархію цінностей, притаманних суто епосі Постмодерну. Окрім цього, у межах третього розділу дисертації авторка досить детально описує феномени сучасного соціокультурного простору, які можна вважати чинниками девальвації духовних цінностей (гіпервіртуалізація, споживацтво, нарцисизм, маніпулювання, відступництво тощо). У зв'язку з цим, хотілося б почути авторську позицію щодо найбільш оптимальної стратегії протистояння цим загрозам.

Водночас вказані зауваження не знижують загального високого професійного рівня дисертації, а свідчать про дискусійність проблематики дослідження та перспективи подальших наукових розвідок.

Автореферат дисертації виконаний відповідно до нормативних вимог, його зміст та основні положення дисертаційної роботи ідентичні. Заслугує на схвалення повнота висвітлення основних результатів дослідження у фахових виданнях і масштабність апробації під час участі в науково-практичних конференціях.

Аналіз дисертації, автореферату й опублікованих наукових праць авторки дає нам підставу зробити такий висновок: дисертація Ардашової Ярослави Ігорівни «Духовність і психокультура в контексті становлення особистості» є завершеним, цілісним, самостійним авторським дослідженням, відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, до кандидатських дисертацій, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури.

**Офіційний опонент –
старший науковий співробітник
групи підготовки науково-методичних
видань редакційно-видавничого відділу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат філософських наук**

О.П. Антіпова

Підпис Антіпової О.П. засвідчую:

**Проректор Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

С.С. Чернявський